

15. Лисенко А. М. Нормативно-правове регулювання як основа раціонального функціонування агробізнесу України в умовах воєнного стану. *Moderní aspekty vědy: XXVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie.* – Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. P.71-81. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/12510>.
16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України № 2145-IX від 24.03.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>.
18. Про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану: Закон України № 2246-IX від 12.05.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-20#Text>.
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2247-IX від 12.05.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>.
20. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі: Постанова КМУ № 723 від 14.07.2021 р. (редакція від 30.04.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-%D0%BF#Text>.
21. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/19-mlrd-hryven-otrymaly-ahrarii-tsohorich-zaprogramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9>.
22. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uradiu>.
23. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року / Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
24. Рекомендації комітетських слухань на тему «Забезпечення функціонування АПК у 2023 році та особливості проведення весняно-польових робіт в умовах воєнного стану» / Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики. URL: <https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhanja/74841.html>.
25. Лисенко А. М. Аналітична оцінка ресурсно-виробничого складника економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*, 2022. № 1(124). С. 134-144. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-1-23>.
26. Лисенко А. М. Економічний потенціал суб'єктів господарювання сфери агробізнесу: особливості формування, систематизація показників, методи оцінки // Концептуальні підходи та механізми стимулювання розвитку соціально-економічних систем та суб'єктів ринку: монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. – Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2023. С. 90-149. URL: <http://kntu.net.ua/index.php/ukr/content/view/full/58848> ; <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/12996>.

Пугаченко Ольга Борисівна

Кандидат економічних наук, доцент

ORCID: 0000-0002-2253-050X

Центральноукраїнський національний технічний університет

3.5. Організація обліку та формування облікового забезпечення операцій із запасами

З'ясовано надважливе значення запасів у діяльності суб'єктів підприємництва та доведено необхідність створення запасів матеріальних цінностей. Зроблено висновок про неоднозначність трактування терміну «запаси» та відсутність єдиного погляду науковців на цю групу активів і їх класифікацію у літературних джерелах. Узагальнено завдання обліку запасів у літературних джерелах та запропоновано авторське бачення завдань обліку запасів. Проаналізовано положення національного законодавства у частині вимог до організації бухгалтерського обліку. Наведено визначення терміну «організація обліку» у понад двадцяти авторських трактуваннях у літературних джерелах. Узагальнено вимоги до проведення оцінки запасів при їх надходженні (первісна вартість запасів), вибутті (оцінка вибуття) та на дату балансу. Згруповано синтетичні та аналітичні рахунки для обліку запасів, розкрито їх призначення та описано порядок відображення на них операцій із запасами. Наголошено на важливості організації якісної системи документообороту та наведено перелік типових форм з обліку запасів. Представлено порядок документального оформлення операцій із придбання та вибуття запасів. Описано склад і зміст реєстрів бухгалтерського обліку та показників у фінансовій звітності в частині операцій з обліку запасів. Ключові слова: організація обліку, бухгалтерський облік, облікове забезпечення, запаси, облік запасів, операції з обліку запасів, документооборот, надходження, вибуття, рахунки аналітичного і синтетичного обліку, облікові реєстри, звітність

Запаси є важливою складовою ресурсного забезпечення і вагомим елементом у структурі оборотних активів будь-якого суб'єкта підприємництва, а від їх достатності залежить безперервність усіх циклів і процесів. «Головним аспектом, що гарантує успішне ведення бізнесу, виступає достатня кількість запасів у наявності підприємства. Якщо раціонально використовувати ці оборотні активи, здійснювати контроль за їх рухом, правильно вести бухгалтерський облік, можна досягти позитивного фінансового результату, що є на меті у більшості компаній» [4, с. 65].

«Основна причина, що обумовлює необхідність створювати матеріальні запаси є та, що в реальних умовах неможливо забезпечити сумісність моменту створення певного ресурсу з моментом його використання. Таким чином, створений ресурс до моменту його використання знаходиться у вигляді «запасу» [1, с. 104].

К. Багрій стверджує, що «матеріальні запаси створюються з метою сприяння: обслуговування споживачів (наявність запасів – важливий чинник утримування споживачів, пов'язаний з можливістю поставки продуктів у будь-який час); гнучкості виробництва (здатність швидко переходити на виробництво іншої продукції завдяки запасам, можливість задовольнити попит на продукцію, яка в даний час не виготовляється); визначеності виробництва (чим більш невизначена ситуація на ринку, тим більша необхідність страхування створенням резервних запасів); згладжування виробництва (здатність задовольняти попит у періоди максимального збуту

без збільшення обсягу виробництва); отримання прибутку шляхом цінової спекуляції (в період інфляції можна отримати прибуток купівлею запасів за нижчою ціною і продажем їх у майбутньому)» [1, с. 108-109].

Ю. Воробйова й Б. Холода вказують, що «створення матеріальних запасів – це складова частина виробничої діяльності, займатися якою без значних запасів неможливо. Зазначимо, що обсяги матеріальних запасів безпосередньо залежать від характеру й масштабу виробництва, ступеня насиченості ринку товарами тощо. Так, наприклад, збільшення розмірів матеріальних запасів може бути викликано як зростанням масштабів виробництва, так і нерівномірним, недостатнім насиченням ринку матеріальними ресурсами, а також недотриманням постачальниками своїх зобов'язань. Створення більших, ніж це необхідно, матеріальних запасів має певні суттєві недоліки, які заважають підвищенню ефективності виробництва. До них можна віднести: витрати на фізичне зберігання запасів; вилучення із обороту значних коштів; упущений дохід; втрати при зберіганні як у кількості, так і в якості запасів; моральний знос запасів матеріальних ресурсів» [9, с. 74].

В. Хліпальська основними мотивами при створенні запасів вважає: імовірність порушень встановленого графіка постачань; сезонні коливання виробництва; можливість коливання попиту; знижки за покупку оптових партій; спекуляцію; витрати, що пов'язані з оформленням замовлення; негайне обслуговування покупців; можливість рівномірного здійснення операцій виробництва і розподілу; мінімізацію простоїв у виробництві через відсутність запасних частин; спрощення процесу управління виробництвом [49, с. 31].

Необхідність створення запасів залежить від конкретних умов і типу діяльності, але в багатьох випадках вони вважаються стратегічно важливим елементом управління ланцюгом постачання та виробництва. У таблиці 1 представлено авторське бачення необхідності створення запасів суб'єктами підприємництва.

Таблиця 1

Основні причини необхідності створення запасів

Причина	Суть
Забезпечення стійкості виробництва	Запаси дозволяють уникати зупинок у виробництві через тимчасові проблеми, такі як затримки в постачанні сировини або комплектуючих
	Запаси можуть зменшувати вплив варіацій у виробництві, дозволяючи бізнесу плавно реагувати на зміни в попиту чи умовах виробництва
Виправлення затримок у постачанні	Запаси можуть допомагати у вирішенні можливих затримок у постачанні, таких як проблеми з транспортними мережами, випадкові припинення виробництва або інші чинники, що можуть впливати на постачання сировини
Відгуки на зміни в попиту	Запаси дозволяють бізнесу більш гнучко реагувати на коливання в ринковому попиту, забезпечуючи наявність товарів або послуг, коли це потрібно
Ефективне управління вартістю	Оптимізація рівня запасів дозволяє уникнути надмірного накопичення товарів і мінімізувати витрати на утримання запасів
Захист від негативних впливів змін	Запаси можуть слугувати як засіб захисту від ризиків, таких як зміна цін на сировину, валютні коливання та інші зовнішні фактори
Швидке задоволення попиту	Наявність запасів може дозволити швидко реагувати на несподіваний пік попиту і задовольняти потреби клієнтів

Ми погоджуємось із думкою, що «уточнення сутності запасів і підходів до їх класифікації є необхідною передумовою ефективного управління ними. Особлива увага проблемам управління запасами приділяється в умовах обмеженості ресурсів, підвищення вимог споживачів, розвитку інформаційного суспільства» [13, с. 29].

У фаховій економічній літературі термін «запаси» розглядають і як «активи», і як «засоби виробництва», і як «оборотні засоби», і як «предмети праці», і як «матеріальні ресурси», і як «матеріали», і як «виробничі запаси» тощо. Все це підтверджує, що в наукових колах немає єдності думок щодо економічного змісту поняття «запаси».

Так, І. Бержанір, Т. Демченко, А. Кістол зазначають, що «запаси відносяться до складу оборотних активів, тому що можуть бути перетворені на грошові кошти протягом року або одного операційного циклу. Оборотні засоби є фінансово-економічною категорією, яка впливає з існування товарно-грошових відносин та організації діяльності підприємства» [2, с. 163].

Н. Бондаренко та А. Ярьсько вказують, що «запаси – важливий елемент функціонування підприємства будь-якого типу» [3, с. 279], а також, що «запаси являють собою одну з найбільш важливих і значних частин активів підприємства, розуміння їх сутності як економічної й облікової категорії, а також обґрунтування класифікаційних ознак створюють підґрунтя для підвищення ефективності бухгалтерського обліку таких активів» [3, с. 274].

О. Бондаренко та А. Тітаренко вважають, що запаси – це «узагальнене поняття, яке включає в себе і матеріальні ресурси, і предмети праці, і засоби праці, і предмети споживання, і товари. Тобто категорія запаси тісно пов'язана з вище переліченими складовими, між ними існує певний зв'язок» [4, с. 66].

Н. Верхоглядова та О. Письменна наголошують, що «запаси є основною складовою – матеріальною частиною ресурсів. Цінності розширюють коло ресурсів нематеріальними складовими. Можливості характеризують ті нематеріальні складові ресурсів, які на даний момент не є цінними, але можуть бути

потенційно залученими, а отже, впливають на діяльність суб'єкта господарювання як у даний час, так і в майбутньому» [7, с. 29].

Н. Гудзенко й Ю. Гибало підтримують думку, що у широкому розумінні, «запаси – це оборотні активи підприємства, які використовуються протягом року або операційного циклу (якщо він перевищує рік). Запаси становлять основу продукції, що виготовляється, та сприяють процесу її виготовлення або поліпшують властивості готової продукції» [13, с. 28].

А. Дмитренко та І. Балабась зазначають, що запаси належать до оборотних активів підприємства та повинні відповідати таким ознакам: «бути власністю підприємства; виступати у формі матеріальних активів; мати призначення бути використаними у процесі виробництва (для виробничих підприємств), у процесі реалізації (для виробничих і торговельних підприємств); постійно витрачатися, реалізовуватися та замінюватися новими (відновлюватися); перетворюватися в грошові кошти протягом року або одного нормального операційного циклу» [15, с. 150].

У Словнику сучасних економічних термінів за авторством З. Живко, М. Живко та І. Живко запаси розглядаються, як «ресурси (активи) підприємства, які зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності або перебувають у процесі виробництва для такого продажу, або утримуються для споживання у виробничому процесі чи під час надання послуг, а також для управління підприємством (сировина й матеріали, комплектуючі вироби, готова продукція, паливо, будівельні матеріали, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо)» [16, с. 121].

Н. Коваль стверджує, що «запаси визначають як наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, й які іще не використовуються» [19, с. 94].

В економічній енциклопедії за авторством С. Мочерного зазначено, що «запаси – це наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, і які ще не використовуються» [24, с. 583].

Г. Нашкерська запаси трактує як «оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємств або в період до одного року» [25, с. 208].

Н. Пилипів і М. Борисовський вказують, що «на підприємствах різних галузей економіки запаси є найбільш важливою та значною частиною активів, виробничого капіталу. Вони посідають особливе місце в складі майна, домінуючу позицію в структурі витрат, а тому суттєво впливають на результати господарської діяльності та висвітлення інформації про фінансовий стан підприємства» [28, с. 303].

О. Подоляничук доходить висновку, що «для цілей обліку запасами є активи, як складова матеріальних ресурсів, які беруть участь у господарських процесах (постачання, виробництва, реалізації) підприємства протягом року або одного операційного циклу (якщо він більше року), а також створені продукти праці» [31, с. 91].

Л. Федак характеризує запаси підприємства «як ресурси (активи), ті, що в даний момент не використовуються та є власністю підприємства, перебуваючи на складах підприємств, на складах постачальників та на складах споживачів або в інших призначених для цього місцях, утримуються для забезпечення діяльності: виробництва, продажу, перепродажу, а також використовуються для управління підприємством» [48, с. 161].

На законодавчому рівні визначення терміну «запаси» декларується в НП(С)БО 9 «Запаси» [36], НП(С)БОДС 123 «Запаси» [37] і в МСБО 2 «Запаси» [23] – таблиця 2.

Таблиця 2

Визначення терміну «запаси» в законодавстві України

НП(С)БО 9 «Запаси»	НП(С)БОДС 123 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
Запаси це – активи, які:		
«утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності» [36]	«утримуються для подальшого продажу, безоплатного розподілу передачі за умов звичайної господарської діяльності» [37]	«утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу» [23]
«перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва» [36]	«перебувають у процесі звичайної діяльності суб'єкта державного сектору для подальшого споживання» [37]	«перебувають у процесі виробництва для такого продажу» [23] або
«утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством» [36]	«перебувають у формі сировини чи допоміжних матеріалів для використання у виробництві продукції, при виконанні робіт, наданні послуг або для досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб'єкта державного сектору» [37]	«існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг» [23]

У ст. 14.1.128 Податкового кодексу України наводиться визначення запасів лише для гірничих підприємств, як активів, «квартість яких може бути достовірно визначена, для яких існує імовірність отримання їх власником – суб'єктом господарювання економічної вигоди, пов'язаної з їх використанням як товару, та які складаються з: сировини, призначеної для обслуговування іншого, ніж класифіковане в секції В КВЕД ДК 009:2010, виробництва, у тому числі шляхом виконання господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною, та адміністративних потреб; готової продукції, що виготовлена на гірничому підприємстві, у тому числі шляхом виконання господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною, що призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або нормативно-правовим актом» [29].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що «в економічній літературі класифікація за певними ознаками розглядається як інструмент аналізу: чим більше класифікаційних ознак, тим більше можливостей здійснити глибокий, всебічний аналіз об'єкта дослідження. Питання класифікації запасів розроблено досить повно і в економіці підприємства, і в статистиці, і в теорії бухгалтерського обліку» [1, с. 105]. Проте, розмаїття класифікацій запасів не завжди є позитивним, адже розпорошення ознак призводить до плутанини і штучного розширення номенклатурних одиниць.

На законодавчому рівні передбачено класифікацію запасів і в НП(С)БО 9 «Запаси» [36], і в НП(С)БОДС 123 «Запаси» [37], і в МСБО 2 «Запаси» [23] – таблиця 3.

Таблиця 3

Класифікація запасів у законодавстві України

НП(С)БО 9 «Запаси»	НП(С)БОДС 123 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають:		
«сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, розподілу, передачі, обслуговування виробництва й адміністративних потреб» [36]	«сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, призначені для забезпечення звичайної діяльності і досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб'єкта державного сектору» [37]	«товари, що були придбані та утримуються для перепродажу, у тому числі, наприклад, товари, придбані підприємством роздрібною торгівлі та утримувані для перепродажу, або земля та інша нерухомість для перепродажу» [23]
«незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів. Незавершене виробництво на підприємствах, що виконують роботи та надають послуги, складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством ще не визнано доходу» [36]	«готову продукцію або незавершене виробництво. Незавершене виробництво суб'єктів державного сектору, що виконують роботи та надають послуги, складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких ще не визнано доходу» [37]	
«готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом» [36]	«матеріальні цінності, що придбані (вироблені, отримані) та утримуються суб'єктом державного сектору з метою подальшого розподілу, передачі, продажу, в тому числі вироби з дорогоцінних металів та дорогоцінного і напівдорогоцінного каміння, підручники й інші матеріали освітніх (навчальних) закладів, запаси озброєння тощо» [37]	
товари у вигляді матеріальних цінностей, котрі придбані (отримані) й утримуються підприємством із метою їх подальшого продажу	«активи, що становлять державні матеріальні резерви та запаси (резерви нафтопродуктів, зерна тощо)» [37]	«готову вироблену продукцію або незавершене виробництво суб'єкта господарювання й основні та допоміжні матеріали, призначені для використання в процесі виробництва» [23]
«малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року» [36]	«малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються не більше одного року або протягом операційного циклу, якщо він більше одного року» [37]	
поточні біологічні активи, за умови їх оцінки за НП(С)БО 9 «Запаси», а також сільськогосподарська продукція та продукція лісового господарства після її первісного визнання	поточні біологічні активи, за умови їх оцінки за НП(С)БОДС 123 «Запаси», а також сільськогосподарську продукцію та продукцію лісового господарства науково-дослідних закладів опісля її первісного визнання	

Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» [38] передбачено існування таких видів запасів, як: виробничі запаси; поточні біологічні активи; малоцінні та швидкозношувані предмети; виробництво; брак у виробництві; напівфабрикати; готова продукція; продукція сільськогосподарського виробництва; товари.

Отже, передумовою ефективного управління запасами є їх належним чином обґрунтована класифікація, котра відображаючи закономірності розвитку змісту запасів, розкриває існуючі у системі управління зв'язки для цілей обліку, аналізу й контролю та дозволяє впорядкувати інформаційні потоки щодо наявності, стану і руху запасів.

На законодавчому рівні питанням організації та ведення бухгалтерського обліку присвячено однойменний розділ III Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», яким передбачено:

- Статтю 8 – Організація бухгалтерського обліку на підприємстві;
- Статтю 9 – Первинні документи та реєстри бухгалтерського обліку;
- Статтю 10 – Інвентаризація активів і зобов'язань [33].

В Україні задекларовано, що бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством, або власник відповідно до законодавства та установчих документів.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно з дотриманням вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» обирає форми його організації:

- введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;
- користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;
- ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або підприємством, суб'єктом підприємницької діяльності, самозайнятою особою, що провадять діяльність у сфері бухгалтерського обліку та/або аудиторської діяльності;
- самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Ця форма організації бухгалтерського обліку не може застосовуватися на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватися, та в бюджетних установах [33].

Підприємство, що становить суспільний інтерес (крім недержавних пенсійних фондів та інститутів спільного інвестування), зобов'язане утворити бухгалтерську службу на чолі з головним бухгалтером, до складу якої входять не менше двох осіб. Завдання та функціональні обов'язки бухгалтерських служб, повноваження керівника бухгалтерської служби у бюджетних установах визначаються Кабінетом Міністрів України.

У частині організації бухгалтерського обліку, підприємство самостійно:

- визначає за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства;
- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад, встановлених законодавчо, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних;
- розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;
- затверджує правила документообороту і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку;
- може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства;
- визначає доцільність застосування міжнародних стандартів (крім випадків, коли обов'язковість застосування міжнародних стандартів визначена законодавством).

Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

Відповідальність за бухгалтерський облік господарських операцій, пов'язаних з ліквідацією підприємства, включаючи оцінку майна і зобов'язань підприємства та складання ліквідаційного балансу і фінансової звітності, покладається на ліквідаційну комісію, яка утворюється відповідно до законодавства.

У найзагальнішому випадку під організацією розуміють впорядкований стан елементів цілого та процес їх упорядкування в доцільну єдність. Тобто, організація передбачає впорядкування, налагодження певної системи із досягненням і збереженням стану певної впорядкованості елементів.

Бутинець Ф., Олійник О., Шигун М. і Шулепова С. зазначають, що організація бухгалтерського обліку – це «цілеспрямована діяльність керівників підприємства зі створення, постійного впорядкування та удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів» [5, с. 40].

Васільєва Л. і Чепець О. наголошують на тому, що організація – це «один із найбільш відповідальних етапів створення підприємства та підготовки його до ефективної діяльності. Для того, щоб процес організації бухгалтерського обліку відбувся, потрібно щоб власник підприємства застосував заходи, які були б направлені на забезпечення реєстрації фактів господарського життя, їх узагальнення з метою отримання необхідної інформації для складання звітності та прийняття управлінських рішень» [6, с. 31].

Гарасим П., Приймак С. і Гарасим М. організацію бухгалтерського обліку розуміють як «сукупність дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації, включаючи вибір форм організації та формування матеріального й інформаційного забезпечення облікового процесу» [11, с. 8, 15].

Губарик О. та Дилевої О. наголошують, що «у практичному розумінні організація бухгалтерського обліку – це комплекс заходів власника підприємства, або уповноваженого ним органу, направлених на забезпечення реєстрації фактів господарського життя та узагальнення їх з метою отримання необхідної інформації для складання звітності та прийняття управлінських рішень» [12].

Карпушенко М. вважає, що організація бухгалтерського обліку – це «система впорядкованих дій зі створення системи бухгалтерського обліку, що включає складання облікових реєстрів і первинних носіїв облікової інформації, облікову політику підприємства, організацію облікового процесу» [17, с. 6].

Качмар О. відзначає, що «організація бухгалтерського обліку – це комплексне поняття, яке включає сукупність дій зі створення та постійного удосконалення цілісної системи бухгалтерського обліку, яка включає поєднання нормативно-правових, методичних, технічних та організаційних елементів бухгалтерського обліку у конкретно визначених умовах з метою забезпечення інформаційних потреб користувачів обліково-економічної інформації» [18].

Кундря-Висоцька О. вважає, що організація обліку – це «цілеспрямоване вдосконалення механізму, структури і процесів обліку, впорядкування всіх елементів системи бухгалтерського обліку» [21, с. 12].

Кужельний М. і Левицька С. під організацією бухгалтерського обліку розуміють «пошук раціональної системи відображення операцій і результатів діяльності з урахуванням економіко-організаційних особливостей підприємства, результати впровадження якої гарантують достовірність інформації, її повноцінність для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень» [20, с. 17].

Лень В. стверджує, що організація бухгалтерського обліку – це «сукупність дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку, підтримання і підвищення рівня її організованості, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації, включаючи вибір форм організації та формування матеріального й інформаційного забезпечення облікового процесу» [26, с. 10]. Також він вважає, що це і «науково обґрунтована сукупність умов, за яких найбільш економічно й раціонально здійснюється збір, оброблення і зберігання бухгалтерської інформації з метою оперативного контролю за ефективним використанням майна підприємства та надання користувачам неупередженої інформації для прийняття управлінських рішень» [26, с. 10].

Мельнь О. зазначає, що організація бухгалтерського обліку – це «цілеспрямована діяльність керівника підприємства щодо створення, постійному впорядкуванню і вдосконаленню системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів» [22, с. 4]. Також вона вважає, що «це один з найбільш відповідальних етапів створення підприємства і підготовки його до ефективної діяльності. Без організованого обліку неможлива господарська діяльність підприємства» [22, с. 4].

Островерха Р. під організацією бухгалтерського обліку розуміє «сукупність цілеспрямованих процесів або дій зі створення, функціонування, упорядкування та постійного удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення внутрішніх та зовнішніх користувачів обліково-економічною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень» [27, с. 12].

Правдюк Н. і Бурко К. вважають, що «раціональна організація обліку дозволяє вдосконалювати документування господарських операцій і документооборот, обробку інформаційних даних у бухгалтерському обліку, ефективно використовувати робочий час облікових працівників, здійснювати точний, своєчасний і дієвий облік за найменших витрат сил і засобів на його ведення, забезпечує узгоджену ритмічну працю на всіх

етапах облікового процесу» [32, с. 4].

Пушкар М. стверджує, що «організація фінансового обліку передбачає вирішення таких принципово важливих питань, як розробка концепції облікової політики підприємства; межі застосування фінансового обліку. Від вирішення цих питань залежить структура обліку, врахування запитів управлінської системи і функціонування інформаційної системи підприємства» [42, с. 138].

Слесар Т. і Шара Є. організацію бухгалтерського обліку трактують як «сукупність методів, способів, заходів, які забезпечують оптимальне функціонування системи бухгалтерського обліку та її подальший розвиток на підприємстві відповідно до мети, цілей та місії з метою отримання зрозумілої, достовірної, доречної та зіставної інформації про господарську діяльність підприємства» [44, с. 149].

Сльозко Т. вважає, що організація обліку – це «науково-обґрунтована сукупність умов, за яких найбільш економічно і раціонально здійснюється збір, обробка і зберігання бухгалтерської інформації з метою оперативного контролю за правильним використанням майна підприємства та надання користувачам неупередженої фінансової звітності» [45, с. 12-13].

Сопко В. і Завгородній В. задекларували, що організація бухгалтерського обліку є «системою методів, способів та засобів, які забезпечують оптимальне його функціонування та подальший розвиток» [46, с. 4].

Труш Ю., Король Г. і Потрус Н. під організацією обліку розуміють «процес створення та постійного удосконалення трудового і облікового процесів, методологічного і методичного забезпечення обліку задля надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації для прийняття управлінських рішень» [47, с. 10].

Правильно організований облік запасів, як складової матеріальних витрат, посідає важливе місце не тільки в системі облікового забезпечення, а й у системі управління суб'єктами підприємництва. Від належної організації обліку запасів залежить об'єктивність і точність показників фінансової звітності та фінансовий результат і прибуток діяльності.

О. Гадзевич і Т. Шпатиковська до необхідних передумов правильної організації обліку запасів відносять: раціональну організацію складського господарства; розробку номенклатури запасів; наявність інструкції щодо обліку виробничих запасів; правильне групування (класифікацію) запасів; розробку норм витрачання запасів [10, с. 345].

Основними завданнями обліку запасів І. Бержанір, Т. Демченко й А. Кістол визначають: «контроль за виконанням плану матеріально-технічного забезпечення; відображення витрат на закупівлю й транспортування запасів (матеріалів), результатів постачання; виявлення відхилень від планової собівартості придбаних матеріалів; контроль за залишками і рухом матеріалів на складах наявністю і рухом матеріалів в процесі їх заготівлі; спостереження за станом складських запасів, за відповідністю їх нормативам, контроль за їх зберіганням; контроль за лімітом відпуску матеріалів на виробничі потреби, витрати і списуванням їх вартості у витрати виробництва; контроль за дотриманням норм; правильний розподіл матеріалів за об'єктами калькуляцій; виявлення непотрібних матеріалів, що підлягають реалізації» [2, с. 164-165].

О. Височан до основних завдань обліку запасів відносить: «повне та своєчасне первинне документування, відображення операцій із руху запасів на рахунках бухгалтерського обліку, в облікових регістрах та звітності; виявлення і належне відображення в бухгалтерському обліку всіх витрат, пов'язаних із придбанням (отриманням) і транспортуванням запасів, установлення первісної вартості залежно від способу їх надходження до організації; контроль оприбуткування запасів за джерелами отримання та їх наявністю за місцями зберігання і на всіх стадіях подальшого руху; раціональна оцінка запасів з урахуванням законодавчих норм та встановлених організацією правил; розрахунок та відображення в обліку вартості списаних із балансу запасів, а також установлення їх залишків за рахунками, статтями бюджету і напрямками використання; контроль над цільовим використанням запасів, отриманих як благодійна допомога і на виконання окремих проєктів» [8, с. 102].

І. Гужавіна основним завданням обліку запасів на підприємствах вважає ефективне управління ними, спрямоване насамперед на розширення обсягів продажів [14].

І. Садовська зазначає, що основні завдання обліку запасів полягають в своєчасному документуванні операцій із руху запасів, оцінці запасів при їх надходженні і вибутті, періодичному уточненні вартості залишків на складах і в незавершеному виробництві, проведенні періодичних інвентаризацій із метою виявлення непотрібних і тих, що втратили цінність, контролі за цільовим використанням і збереженістю запасів [43, с. 138].

Д. Шура до завдань обліку запасів відносить: «забезпечення точності оцінки запасів на будь-яку дату; періодичне уточнення вартості виробничих запасів; проведення інвентаризацій матеріальних цінностей з метою виявлення непотрібних та таких, що втратили свою цінність; точність оцінки спожитих та реалізованих матеріалів; своєчасне документування операцій, пов'язаних із рухом матеріалів та їх залишків» [51].

На наш погляд, основні завдання обліку запасів необхідно включати:

- фіксацію наявності запасів, що передбачає документальне і реальне визначення їх кількості на складах

із використанням методів інвентаризації (періодична інвентаризація або постійний інвентарний облік);

- визначення вартості, що допомагає правильно визначити фінансовий результат діяльності підприємства із використанням різних методів оцінки запасів;
- класифікацію запасів за різними ознаками, що дозволяє ефективніше управляти ними та використовувати ефективні стратегії адаптувавши їх для різних категорій;
- мінімізацію витрат через моніторинг та оптимізацію рівня запасів для уникнення непотрібних витрат на зберігання й управління ними, але забезпечуючи оптимальний рівень для забезпечення неперервного виробничого процесу без перевищення потреб;
- управління обіговими коштами через їх зменшення у запасах і звільнення коштів для інших потреб;
- аналіз ризиків, пов'язаних із змінами цін та несподіваними змінами в попиті для вчасної адаптації стратегії управління запасами;
- забезпечення відповідності якісних характеристик запасів, що важливе для уникнення втрат та забезпечення якісного виробництва продукції.

Важливою передумовою обліку запасів є їх оцінка, котра безпосередньо впливає на алгоритм визначення собівартості продукції. В Україні оптимальним є використання безперервної системи обліку запасів, оскільки «вона забезпечує контроль за операціями руху ТМЦ, сигналізує про необхідність нових замовлень матеріалів на поповнення запасів, формує інформацію про оптимальний обсяг замовлення. Система безперервного обліку дає змогу постійно здійснювати моніторинг за товарно-матеріальними цінностями на підприємстві» [2, с. 166].

Слушною є думка, що «саме від оцінки запасів буде залежати подальше відображення інформації про даний об'єкт в обліку та звітності. Таким чином оцінка запасів має надзвичайно важливе значення в обліковому процесі підприємства» [52, с. 213].

«Методика оцінки запасів є важливим інструментом організації ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства і викликає значний практичний інтерес у зв'язку з потребою визначення реальної вартості запасів. Тому вибір методу оцінки запасів варто робити залежно від вимог користувачів бухгалтерської інформації. Навколо цих питань серед науковців велося багато дискусій, у результаті чого були сформовані різні методи оцінки запасів» [2, с. 166].

Законодавчо передбачено проводити оцінку запасів:

- при їх надходженні (первісна вартість запасів) – таблиця 4;
- при їх вибутті (оцінка вибуття) – таблиця 5;
- на дату балансу.

Таблиця 4

Варіанти оцінки запасів при їх надходженні

Напря́м	Оці́нка
Придбані за плату (п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси»)	Собівартість запасів, яка складається з таких фактичних витрат: <ul style="list-style-type: none"> • «суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків та знижок, наданих постачальником (продавцем)» [19]; • суми ввізного мита; • суми непрямих податків при придбанні запасів, що не відшкодовуються підприємству; • транспортно-заготівельні витрати «затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів» [19]; • «інші витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях. До таких витрат, зокрема, належать прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати підприємства на доопрацювання і підвищення якісно технічних характеристик запасів» [19]
Виготовляються власними силами	Виробнича собівартість, що формується згідно НП(С)БО 16 «Витрати»
Внесені до статутного капіталу підприємства	Погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість із урахуванням витрат у п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси»
Одержані підприємством безоплатно	Справедлива вартість із урахуванням витрат, що передбачені п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси»
Придбані у результаті обміну на подібні запаси	Балансова вартість переданих запасів. «Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою і справедливою вартістю переданих запасів включається до складу витрат звітного періоду» [19]
Придбані в обмін на неподібні запаси	Справедлива вартість отриманих запасів

У разі, якщо на момент оприбуткування запасів неможливо достовірно визначити їх первісну вартість, такі запаси можуть оцінюватися та відображатися за справедливою вартістю з наступним коригуванням до первісної вартості» [36]. Первісна вартість запасів в обліку не змінюється, окрім випадків прямо передбачених НП(С)БО 9 «Запаси».

Належать до витрат того періоду, в якому вони були здійснені (встановлені), тобто не включаються до первісної вартості запасів:

- понаднормові втрати та нестачі запасів;
- витрати на зберігання, крім необхідних у виробничому процесі перед слідуючим етапом виробництва;
- фінансові витрати (за винятком тих, що включаються до собівартості кваліфікаційних активів згідно із НП(С)БО 31 «Фінансові витрати»;
- витрати на продаж;
- «загальногосподарські та інші подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням і доставкою

запасів та приведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях» [36].

Одиницею обліку запасів є їх однорідна група (вид) або найменування.

Обов'язковою умовою надходження запасів є їх оприбуткування за кількістю та якістю. «Запаси приймаються матеріально відповідальною особою як за кількістю, так і за якістю. Тому порядок відображення запасів у бухгалтерському обліку пов'язаний з моментом настання матеріальної відповідальності. Якщо приймання за кількістю співпадає з прийманням за якістю, то настає матеріальна відповідальність у повному обсязі» [50, с. 387].

Облік запасів на складах здійснюється завідуючим, котрий є матеріально-відповідальною особою. З ним укладають типовий договір про повну матеріальну відповідальність.

О. Гадзевич і Т. Шпतिकовська абсолютно обґрунтовано зазначають, що «вибір правильного методу вибуття запасів є важливим чинником для діяльності підприємства та повноцінного використання його виробничої потужності. Адже правильний вибір методу впливає на головний результат підприємства – отримання прибутку. Метод, яким відпускаються запаси у виробництво має бути зазначений в Наказі про облікову політику, і не має ні в якому разі суперечити діяльності підприємства» [10, с. 346].

При відпуску запасів у виробництво, зі виробництва, продаж й іншому вибутті їх оцінка здійснюється за одним із методів, що наведені в таблиці 5.

Таблиця 5

Варіанти оцінки запасів при їх вибутті

Напря́м	Оцінка
Ідентифікована собівартість відповідної одиниці запасів	Запаси, що відпускаються й послуги, що виконуються для спеціальних проєктів і замовлень та запаси, що не замінюють одне одного
Середньозважена собівартість	Проводиться «щодо кожної одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів» [36]
Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО)	Базується «на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили до підприємства (відображені у бухгалтерському обліку), тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів» [36]
Нормативні затрати	Полягає «у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних затрат до фактичних норми затрат і ціни повинні регулярно у нормативній базі перевірятися і переглядатися. Оцінка продукції за нормативними затратами коригується до фактичної виробничої собівартості» [36]
Ціни продажу	Заснована «на застосуванні підприємствами роздрібно́ї торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати (якщо інші методи оцінки вибуття запасів не виправдані) підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки. Собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на ці товари. Сума торговельної націнки на реалізовані товари визначається як добуток продажно́ї (роздрібно́ї) вартості реалізованих товарів і середнього відсотку торговельної націнки. Середній відсоток торговельної націнки визначається діленням суми залишку торговельних націнок на початок звітного місяця і торговельних націнок у продажній вартості одержаних у звітному місяці товарів на суму продажно́ї (роздрібно́ї) вартості залишку товарів на початок звітного місяця та продажно́ї (роздрібно́ї) вартості одержаних у звітному місяці товарів» [36]

У НП(С)БО 9 «Запаси» передбачено, що для «всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів» [36].

«Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, що передані в експлуатацію, виключається зі складу активів (списується з балансу) з подальшою організацією оперативного кількісного обліку таких предметів за місцями експлуатації і відповідними особами протягом строку їх фактичного використання» [36].

У бухгалтерському обліку і звітності запаси відображаються за найменшою із двох оцінок – або за первісною вартістю, або за чистою вартістю реалізації.

За чистою вартістю реалізації запаси відображаються, якщо їх ціна на дату балансу знизилась або вони застаріли, зіпсовані, або іншим чином втратили свою первісно очікувану економічну вигоду.

З 07.10.2022 р. у НП(С)БО 9 «Запаси» п. 25 і 26 викладено в такій новій редакції:

- «перегляд первісної вартості матеріалів та інших допоміжних матеріалів, що призначені для виробництва продукції, і її коригування до рівня чистої вартості реалізації не проводиться, якщо очікується, що готову продукцію, виготовлену з них, буде реалізовано не нижче собівартості» [36];

- «матеріали відображаються за чистою вартістю реалізації, якщо зниження ринкових цін на них призведе до того, що собівартість готової продукції перевищить чисту вартість реалізації» [36];

- «чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці запасів вирахуванням з очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на завершення виробництва і продаж» [36].

Сума, «на яку первісна вартість запасів перевищує чисту вартість їх реалізації, та вартість повністю втрачених (зіпсованих або тих, що не вистачає) запасів списуються на витрати звітного періоду. Суми нестач і втрат від псування цінностей до прийняття рішення про конкретних винуватців відображаються на позабалансових рахунках. Після встановлення осіб, які мають відшкодувати втрати, належна до відшкодування сума зараховується до складу дебіторської заборгованості (або інших активів) і доходу звітного періоду» [36].

«Якщо чиста вартість реалізації тих запасів, що раніше були уцінені та є активами на дату балансу, надалі збільшується, то на суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів» [36].

Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» [38] задекларовано використання класу 2 «Запаси», рахунки якого «призначені для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству готової продукції, товарів, предметів праці, що призначені для обробки, переробки, використання у виробництві і для господарських потреб, а також засобів праці, які підприємство включає до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів» [38] – таблиця 6.

Таблиця 6

Рахунки обліку операцій із запасами та їх призначення

Рахунок	Призначення	Субрахунки
20 «Виробничі запаси»	Призначено для «узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі сировина й матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва» [38]	201 «Сировина й матеріали»
		202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»
		203 «Паливо»
		204 «Тара й тарні матеріали»
		205 «Будівельні матеріали»
		206 «Матеріали, передані в переробку»
		207 «Запасні частини»
		208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»
		209 «Інші матеріали»
21 «Поточні біологічні активи»	Призначено для «обліку й узагальнення інформації про наявність та рух поточних біологічних активів тваринництва, зокрема тварин, що перебувають на вирощуванні та відгодівлі, птиці, звірів, кролів, сімей бджіл, а також худоби, вибраканої з основного стада й реалізованої без ставлення на відгодівлю, тварин, прийнятих від населення для реалізації, та рослинництва, які оцінюються за справедливою вартістю, зокрема зернові, технічні, овочеві та інші культури тощо» [38]	211 «Поточні біологічні активи рослинництва, що оцінені за справедливою вартістю»
		212 «Поточні біологічні активи тваринництва, що оцінені за справедливою вартістю»
		213 «Поточні біологічні активи тваринництва, що оцінені за первісною вартістю»
22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	Призначено для «обліку й узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних та швидкозношуваних предметів, що належать	«До малоцінних та швидкозношуваних предметів належать предмети, що використовуються протягом не більше

Рахунок	Призначення	Субрахунки
	підприємству та знаходяться у складі запасів» [38]	одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року, зокрема: інструменти, господарський інвентар, спеціальне оснащення, спеціальний одяг тощо» [38]
23 «Виробництво»	Призначений для узагальнення інформації щодо витрат на виробництво продукції (робіт, послуг). Використовується для обліку на окремих субрахунках витрат:	<p>на виробництво продукції промислових і сільськогосподарських підприємств</p> <p>підрядних, геологічних та проектних організацій на виконання будівельно-монтажних, геологорозвідувальних та проектно-вишукувальних робіт</p> <p>підприємств транспорту й зв'язку на надання послуг</p> <p>науково-дослідних підприємств на виконання конструкторських і науково-дослідних робіт</p> <p>підприємств громадського харчування при випуску власної продукції</p> <p>«дорожніх господарств на утримання й ремонт автомобільних шляхів; підприємств, які здійснюють виробництво, транспортування, постачання теплової енергії та надають послуги з централізованого водопостачання та водовідведення та ведуть окремий облік витрат за кожним видом діяльності, що підлягає ліцензуванню» [38]</p> <p>інших підприємств й організацій</p> <p>допоміжних (підсобних) виробництв</p>
24 «Брак у виробництві»	Призначено для обліку й узагальнення інформації щодо втрат від браку у виробництві	Брак у виробництві – «продукція, напівфабрикати, деталі, вузли й роботи, які не відповідають за своєю якістю встановленим стандартам або технічним умовам і не можуть бути використані за своїм прямим призначенням або можуть бути використані тільки після додаткових витрат на виправлення» [38]
25 «Напівфабрикати»	Призначений для обліку й узагальнення інформації стосовно наявності і руху напівфабрикатів власного виробництва	Напівфабрикати – «продукція, що не пройшла всіх установлених технологічним процесом стадій виробництва й потребує доопрацювання або укомплектування» [38]
26 «Готова продукція»	Призначено для узагальнення інформації щодо наявності й руху готової продукції підприємства	Готова продукція – «продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам» [38]
27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»	Призначено для обліку й узагальнення інформації щодо наявності й руху сільськогосподарської продукції	<p>Продукція, одержана від «власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого не виробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі в не виробничу сферу, наприклад в дитячі садки, їдальні тощо)» [38]</p> <p>Продукція, що призначена для виробництва кормів у кормоцехах або для споживання в тваринницьких підрозділах як корми</p> <p>Продукцію, що «вирощена для годівлі худоби, наприклад зелену масу, корм, плоди тощо, а також побічну продукцію та</p>

Рахунок	Призначення	Субрахунки
		відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій» [38]
		Насіння та посадковий матеріал, включаючи саджанці, що призначені для закладання й ремонту власних насаджень
28 «Товари»	Ведеться облік руху товарно-матеріальних цінностей, котрі надійшли з метою продажу. В основному використовують збутові, заготівельні й торгові підприємства і організації та підприємства громадського харчування	281 «Товари на складі»
		282 «Товари в торгівлі»
		283 «Товари на комісії»
		284 «Тара під товарами»
		285 «Торгова націнка»
		286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»

Дані відображені дані «систематизуються на рахунках бухгалтерського обліку в регістрах синтетичного та аналітичного обліку за допомогою подвійного запису. Крім того, для забезпечення своєчасного відображення господарських операцій у регістрах бухгалтерського обліку, на підприємстві повинні бути чітко визначені терміни передачі документів з обліку запасів до бухгалтерії» [50, с. 387].

Порядок відображення в обліку операцій із запасами за дебетом і кредитом відповідних рахунків бухгалтерського обліку наведено в таблиці 7.

Таблиця 7

Порядок відображення в обліку операцій із запасами

Рахунок	Відображення	
	Дебет	Кредит
20 «Виробничі запаси»	Надходження запасів на підприємство та їх дооцінка	Витрачання на виробництво (будівництво, експлуатацію), переробку, уцінка, відпуск (передачу) на сторону тощо
21 «Поточні біологічні активи»	Надходження (оприбуткування «зернових, технічних, овочевих та інших культур тощо, приплоду молодняку продуктивної й робочої худоби, вибракуваних з основного стада худоби для подальшої відгодівлі або реалізації без відгодівлі) поточних біологічних активів; приріст живої маси молодняку тварин» [38]	Вибуття поточних біологічних активів унаслідок їх передачі у переробку, на продаж, безоплатної передачі тощо
22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	Відображаються «за первісною вартістю придбані (отримані) або виготовлені малоцінні та швидкозношувані предмети» [38]	Відображаються «за обліковою вартістю відпуск малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію із списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів» [38]
23 «Виробництво»	«Прямі матеріальні, трудові та інші прямі витрати, а також розподілені загальновиробничі витрати і втрати від браку продукції (робіт, послуг) з технологічних причин» [38]	Вартість «фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом готової продукції (у дебет рахунків 26, 27), вартість виконаних робіт і послуг (у дебет рахунку 90), собівартість виготовлених у допоміжних (підсобних) виробництвах виробів, робіт, послуг (інструменту, енергії, ремонтно-транспортних послуг)» [38]
24 «Брак у виробництві»	Витрати «через виявлений зовнішній та внутрішній брак (вартість невіправного, остаточного браку та витрати на виправлення браку), витрати на гарантійний ремонт в обсязі, що перевищує норму, витрати на утримання гарантійних майстерень» [38]	Суми, «що відносяться на зменшення витрат на брак, та сума, що списується на витрати на виробництво як втрати від браку, суми зменшення втрат від браку продукції: вартість відходів від бракованої продукції або реалізації її за зменшеною ціною; вартість утримання з винуватців браку; суми відшкодувань, одержаних від постачальників недоброякісних матеріалів та напівфабрикатів, які спричинили брак продукції» [38]
25 «Напівфабрикати»	Надходження (створених) напівфабрикатів	Вибуття напівфабрикатів «унаслідок продажу, передачі в подальшу переробку,

Рахунок	Відображення	
	Дебет	Кредит
		безоплатної передачі або невідповідності критеріям визначення активу» [38]
26 «Готова продукція»	Надходження готової продукції «власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю або за нормативною вартістю» [38]	Собівартість реалізованої готової продукції, що визначається за встановленими методами оцінки вибуття запасів
27 «Продукція сільсько-господарського виробництва»	Надходження сільськогосподарської продукції	Вибуття сільськогосподарської продукції шляхом продажу, безоплатної передачі тощо
28 «Товари»	На субрахунках 281, 282, 283, 284 – збільшення товарів та їх вартості	На субрахунках 281, 282, 283, 284 – зменшення товарів та їх вартості
	За субрахунком 285 – зменшення (списання) торгових націнок	За субрахунком 285 – збільшення суми торгових націнок

Додаток 3 до Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів» [34] містить повний перелік кореспонденції рахунків обліку операцій із запасами, зокрема щодо їх надходження, переоцінки, вибуття та позабалансового обліку.

Бухгалтерський облік має надавати повну інформацію про залишки, надходження і витрачання запасів на складах, що є важливим у забезпеченні збереження власності суб'єктів підприємництва. Документальне оформлення наявності, надходження і витрачання матеріальних цінностей є доволі відповідальним процесом, що повинен сформувати інформацію для обліку, контролю й оперативного управління рухом запасів.

Господарські операції із запасами відображаються у бухгалтерському обліку методом їх безперервного та суцільного документування. «Документування – це спосіб первинного спостереження і відображення господарських операцій у первинних бухгалтерських документах. Це початок і основа облікового процесу, без якого бухгалтерський облік неможливий. Кожна господарська операція щодо руху виробничих запасів фіксується за допомогою документів, заповнених з дотриманням певних вимог, що надають їм юридичної сили» [30].

Від якості документального оформлення залежить повнота й достовірність показників обліку і звітності. Відповідальність за несвоєчасність складання первинних документів і реєстрів обліку, а також достовірність відображеної в них інформації несуть особи, котрі склали й підписали ці документи.

Форми організації обліку не мають, у даному випадку, ніякого значення, все залежить від того, наскільки продумано побудована загальна схема документообороту, що передбачає не лише найкоротші шляхи просування первинних даних, а й доцільне використання результативної інформації за часом, обсягом тощо. Також слід зазначити, що хоча статтею 8 «Організація бухгалтерського обліку на підприємстві» Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено, що підприємство самостійно затверджує правила документообороту і технологію обробки облікової інформації, проте саме визначення терміну «документооборот» було надано лише 19.07.2022 р. [41].

Для скорочення обсягу рутинних робіт необхідно здійснити широкий комплекс заходів щодо вдосконалення первинної документації і системи документообороту в цілому, підвищити рівень автоматизації та діджиталізації обліку. Але ж реалізація цих заходів знизить його трудоемність також в умовах використання децентралізованої форми організації обліку, тобто, за інших рівних умов трудоемність робіт залишається однаковою за використання будь-яких організаційних форм [40, с. 221].

«Від правильно організованого документування господарських засобів залежить правильність списання вартості запасів на виробництво, оцінка незавершеного виробництва, відображення у звітності, існують типові первинні документи з обліку руху запасів. Проте, головний бухгалтер на свій розсуд повинен визначитися з тим, які документи доцільно використовувати саме на його підприємстві, враховуючи розміри та специфіку підприємства (матеріальне виробництво, будівництво, транспорт тощо). Структура документообігу повинна бути такою, щоб забезпечити вчасне надходження необхідної інформації як для обліку, так і для контролю й оперативного управління рухом матеріальних запасів» [2, с. 165].

Первинні документи з обліку запасів можна згрупувати так:

- документи з надходження та оприбуткування запасів;
- документи із внутрішнього переміщення і складського обліку запасів;
- документи з відпуску (списання) запасів (таблиця 8).

Таблиця 8

Перелік типових форм з обліку запасів

Форма	Назва
М-1	Журнал обліку вантажів, що надійшли
М-2а	Акт списання бланків довіреностей
М-3	Журнал реєстрації довіреностей
М-4	Прибутковий ордер
М-7	Акт про приймання матеріалів
М-8	Лімітно-забірна картка
М-9	Лімітно-забірна картка
М-10	Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів
М-11	Накладна вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів
М-12	Картка № _____ складського обліку матеріалів
М-13	Реєстр № _____ приймання-здачі документів
М-14	Відомість обліку залишків матеріалів на складі
М-16	Матеріальний ярлик
М-18	Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від установлених норм запасу
М-19	Матеріальний звіт
М-21	Інвентаризаційний опис № _____
М-23	Акт № _____ про витрату давальницьких матеріалів
М-28	Лімітно-забірна картка № _____
М-28а	Лімітно-забірна картка № _____

Документальне оформлення надходження запасів є доволі складним процесом, адже структура документообороту повинна забезпечувати оперативність отримання необхідної інформації як для їх обліку, так і для якісного управління наявністю запасів. Від правильності документального оформлення операцій із надходження запасів залежить правильність віднесення їх вартості до витрат виробництва та реальність оцінки незавершеного виробництва, а також відображення інформації про запаси у фінансовій звітності. У таблиці 9 наведено порядок документального оформлення операцій із придбання запасів.

Таблиця 9

Порядок документального оформлення операцій із придбання запасів

Документ	Порядок застосування
Договір	Укладається між постачальником і покупцем чим засвідчується попередня домовленість між сторонами
Рахунок-фактура	Випишує постачальник та виставляє його покупцю
Платіжне доручення	На підставі рахунка-фактури покупець сплачує за запаси
Банківська виписка	На її підставі контролюється проведення банком оплати
Прибуткова накладна (фінансовий документ)	При надходженні запасів «у супроводі копії видаткової накладної постачальника у покупця випишується прибуткова накладна» [30]
Прибутковий ордер (складський документ)	Оформлюється першочергово в натуральному вимірі, а лише потім у грошовому еквіваленті
Картка складського обліку	Застосовується для оперативного обліку руху запасів та відкривається на кожне найменування

Відпуск запасів зі складів може здійснюватись за такими напрямками: відпуск на виробництво та на загальнопромислові потреби; списання через невідповідності запасів критеріям визнання активом; відпуск для задоволення потреб відділу збуту та адміністративних потреб; безоплатна передача; реалізація на сторону; обмін на подібні й неподібні активи; списання через втрати; інші напрями (таблиця 10).

Таблиця 10

Порядок документального оформлення операцій із вибуття запасів

Документ	Порядок застосування
Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів	Для «внутрішнього переміщення запасів, їх відпуску виробничим підрозділам та іншим структурним підрозділам підприємства, що розташовані на іншій, ніж підрозділ, що їх відпускає, території» [34]
Лімітно-забірні картки	Для «оформлення вибуття запасів, відпуск у виробництво яких здійснюється на основі встановлених лімітів» [34]
Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів	Відпуск матеріалів при їх заміні або понад встановлений ліміт, але оформлюється лише за дозволом керівника або осіб, на те уповноважених

Документ	Порядок застосування
Товарно-транспортна накладна	Вибуття запасів для реалізації, окрім товарів у роздрібній торгівлі. Документ «виписує уповноважена особа на основі господарського договору, дозволу керівника або іншої уповноваженої особи» [34]
Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів	
Товарний звіт матеріально відповідальної особи	Вибуття проданих товарів за готівку
Акт про реалізацію готових виробів	Вибуття готової продукції з підприємств ресторанного господарства
Ресстр реалізованих товарів	Продаж прийнятих на комісію товарів
Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів	Вибуття запасів безоплатно
Товарно-транспортна накладна	

«На підприємствах кожна група запасів може складатися із сотень і тисяч назв, сортів, розмірів. Для раціонального обліку запасів, який би сприяв оперативній роботі, плануванню та бухгалтерському обліку, необхідно розробити деталізоване групування запасів. З цією метою на підприємствах перелік найменувань окремих видів матеріалів класифікується за визначеною ознакою. Матеріали поділяються на групи, а кожна група поділяється на підгрупи. У межах кожної підгрупи матеріали в свою чергу групуються за профілем, маркою, сортом, а потім за розміром та ін. з обліком матеріалів. Цим шифром користуються також в аналітичному обліку» [43, с. 141].

Порядок аналітичного обліку операцій із запасами узагальнено в таблиці 11.

Таблиця 11

Порядок аналітичного обліку операцій із запасами

Рахунок	Аналітичний облік
20 «Виробничі запаси»	«Аналітичний облік матеріалів, що передані в переробку, ведеться в розрізі, що забезпечує інформацію про підприємства-переробники і контроль за операціями з переробки і відповідними витратами» [38]
	«Аналітичний облік запасних частин ведеться за місцями зберігання та однорідними групами (механічна група, електрична група тощо)» [38]
	«Аналітичний облік машин, обладнання, двигунів, вузлів та агрегатів обмінного фонду ведеться за групами: придатні до експлуатації (нові та відновлені); що підлягають відновленню (на складі); що є в ремонті» [38]
21 «Поточні біологічні активи»	Ведеться за видами чи культурами поточних біологічних активів рослинництва (посіви зернових, овочевих, технічних тощо)
	Ведеться за видами чи групами поточних активів тваринництва (тварини на відгодівлі, молодняк тварин на вирощуванні, доросла худоба, що вибракувана з основного стада, звірі, птиця, кролі, сім'ї бджіл тощо)
	Ведеться за видами чи групами поточних біологічних активів тваринництва
22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	Ведеться за видами предметів за однорідними групами, що встановлені виходячи з потреб підприємства
23 «Виробництво»	Ведеться за видами виробництв, за видами або групами продукції, що виробляється, за статтями витрат і
	«На великих виробництвах аналітичний облік витрат може вестися за підрозділами підприємства та центрами витрат і відповідальності» [38]
24 «Брак у виробництві»	Ведеться за видами виробництва
25 «Напівфабрикати»	Ведеться за видами напівфабрикатів, що визначені виходячи із потреб підприємства
26 «Готова продукція»	Ведеться за видами готової продукції
27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»	Ведеться за видами продукції
28 «Товари»	Ведеться за підприємствами (особами)-комісіонерами та видами товарів

Для обліку запасів Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку» [35] передбачено:

- Розділ III Журналу 5 за кредитом рахунків 20 «Виробничі запаси», 21 «Поточні біологічні активи», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 23 «Виробництво», 24 «Брак у виробництві», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція», 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», 28 «Товари»;

- Розділ III А Журналу 5 А за кредитом рахунків 20 «Виробничі запаси», 21 «Поточні біологічні активи», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 23 «Виробництво», 24 «Брак у виробництві», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція», 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»,

28 «Товари»;

- Розділ III Б Журналу 5 А за кредитом рахунків 20 «Виробничі запаси», 21 «Поточні біологічні активи»,

22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»;

- Розділ IV Журналу 5 і Журналу 5 А – аналітичні дані до рахунка 28 «Товари»;
- Відомість аналітичного обліку запасів – 5.1.

У Балансі (Звіті про фінансовий стан) для відображення інформації про запаси передбачено рядок 1100 «Запаси» і 1110 «Поточні біологічні активи» у розділі II «Оборотні активи».

У примітках до фінансової звітності у частині обліку запасів наводиться інформація про:

- балансову (облікову) вартість запасів за окремими класифікаційними групами;
- балансову (облікову) вартість запасів, що відображені за чистою вартістю реалізації;
- балансову (облікову) вартість запасів, що передані на комісію, в переробку, в заставу;
- методи оцінки запасів;
- суми запасів, що визнані витратами протягом періоду;
- суми часткового списання вартості запасів до чистої вартості їх реалізації, визнані витратами за п. 27

НП(С)БО 9 «Запаси»;

• суми збільшення чистої вартості реалізації, за якою проводилась оцінка запасів за п. 28 НП(С)БО 9 «Запаси».

Отже, раціональна організація бухгалтерського обліку дозволяє вдосконалювати документування господарських операцій і документооборот, обробку інформаційних даних обліку, ефективно використовувати робочий час облікових працівників, здійснювати точний, своєчасний і дієвий облік за найменших витрат сил і засобів на його ведення, забезпечує узгоджену ритмічну працю на всіх етапах облікового процесу.

Джерела

1. Вагрій К. Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: Економічні науки*. 2009. Вип. IV. С. 104-109.
2. Бержанір І. А., Демченко Т. А., Кістол А. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161-168.
3. Бондаренко Н. М., Яреско А. М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. *Вісник Чернівецького державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. № 4. С. 273-281.
4. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 63-67.
5. Бутинець Ф. Ф., Олійник О. В., Шигун М. М., Шулепова С. М. Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник для студентів вузів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит»; 4-те вид., доп. і перероб. Житомир: ЖІТІ, 2005. 576 с.
6. Васильєва Л. М., Чепель О. Г. Поняття та основні передумови раціональної організації обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 14. С. 31-33.
7. Верхоглядова Н. І., Письменна О. Б. Класифікація ресурсів та її значення для управління ресурсозбереженням. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 16. С. 27-31.
8. Височан О. О. Особливості обліку запасів у небуджетних неприбуткових організаціях. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 23 (2). С. 101-104.
9. Воробйова Ю. М., Холода Б. І. Управління ресурсами підприємства: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 288 с.
10. Гадзевич О. І., Шпатовська Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 6. С. 344-348.
11. Гарасим П. М., Приймак С. В., Гарасим М. П. Організація обліку і звітності: Навчальний посібник. Львів: «Українські технології», 2012. 330 с.
12. Губарик О. М., Дилевої О. А. Організація обліку як основа інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємств. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5407> (дата звернення: 24.07.2024)
13. Гудзенко Н. М., Гибало Ю. В. Виробничі запаси як об'єкт обліку та їх класифікація. *Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством: матеріали I Всеукр. наук.-практич. конф. молод. науковців, 14-15 квітня 2016 р. м. Вінниця*. ВНАУ. 2016. С. 28-31.
14. Гужавіна І. В. Особливості обліку запасів на торговельних підприємствах. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8420> (дата звернення: 24.07.2024).
15. Дмитренко А. В., Балабась І. В. Економічна сутність поняття виробничі запаси. *Економіка і регіон*. 2016. № 2 (57). С. 149-152.
16. Живко З. Б., Живко М. О., Живко І. Ю. Словник сучасних економічних термінів. Львів: Край, 2007. 384 с.
17. Карпушенко М. Ю. Організація обліку: навч. посібник (для студентів економічних спеціальностей, які навчаються за спеціальністю «Облік і аудит»). Х.: ХНАМГ, 2011. 241 с.
18. Качмар О. В. Теоретичні основи організації бухгалтерського обліку на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3367> (дата звернення: 24.07.2024)
19. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93-105.
20. Кужельний М. В., Левицька С. О. Організація обліку: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
21. Кундря-Висоцька О. П. Організація обліку: навч. посіб. К.: Алерта, 2007. 223 с.
22. Мелень О. В. Організація бухгалтерського обліку: конспект лекцій для студ. спец. «Облік і аудит» всіх форм навч. Х.: НТУ «ХПІ», 2015. 84 с.
23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) «Запаси»: Міжнародний документ від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021/conv#Text (дата звернення: 20.11.2023)
24. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: у трьох томах К.: Академія, 2000. Т. 1. 864 с.
25. Нашкєрська Г. В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 464 с.
26. Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник; за заг. ред. канд. екон. наук, проф. В. С. Леня. Чернівці: НУ «Чернівецька політехніка», 2021. 664 с.
27. Островецька Р. Е. Організація обліку: навч. посіб.; 2-ге вид. перероб. та доп. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 568 с.
28. Пилипів Н., Борисовський М. Поняття і сутність товарно-виробничих запасів. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12. Ч. 3. С. 303-307
29. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 22.07.2024).
30. Подмешальська Ю. В., Зайберт С. К. Облік виробничих запасів. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6273> (дата звернення: 22.07.2024).
31. Подолячук О. А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5.

- С. 88-101.
32. Правдюк Н. Л., Бурко К. В. Організація бухгалтерського обліку: методичні вказівки до виконання практичних завдань для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування». 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2020. 114 с.
  33. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv#Text> (дата звернення: 24.07.2024)
  34. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів: Наказ М-ва фінансів України від 10.01.2007 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text> (дата звернення: 24.07.2024).
  35. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку: Наказ М-ва фінансів України від 29.12.2000 р. № 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text> (дата звернення: 24.07.2024)
  36. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ М-ва фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 20.07.2024)
  37. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси»: Наказ М-ва фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1019-10/conv#Text> (дата звернення: 20.07.2024).
  38. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : Наказ М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 22.07.2024).
  39. Пугаченко О. Б. Облік процесів матеріального забезпечення в системі управління хлібопекарними підприємствами : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Одеса: ОДЕУ, 2008. 220 с.
  40. Пугаченко О. Б. Організаційні проблеми та можливості поглиблення взаємоз'язку функції обліку з іншими функціями управління процесами сфери матеріального забезпечення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2010. № 3 (53). Ч. 2. С. 218-222.
  41. Пугаченко О. Б., Зарудна Н. Я., Кундеус О. М. Визначення терміну «документооборот» у законодавчих актах і літературних джерелах. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-47-57 (дата звернення: 22.07.2024).
  42. Пушкар М. С. Облікова політика і звітність : Навч. посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2003. 141 с.
  43. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 258 с.
  44. Слесар Т., Шара Є. Організація технології облікового процесу власного капіталу. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 2. С. 145-159.
  45. Сльозко Т. М. Організація обліку : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
  46. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : Підручник. К.: КНЕУ, 2004. 412 с.
  47. Труш Ю. Т., Король Г. О., Потрус Н. П. Організація обліку. Частина 1. Основи організації обліку : Навч. посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2015. 69 с.
  48. Федак Л. М. Запаси підприємства сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 1. С. 157-162.
  49. Хліпальська В. А. Значення оцінки вартості в обліку запасів товарно-матеріальних цінностей на підприємстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 3. С. 25-31.
  50. Чабанюк О. А. Організація документообігу як засіб удосконалення обліку наявності та руху виробничих запасів. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. Вип. 18. С. 386-390.
  51. Шкура Д. О. Теоретичні основи обліку запасів в системі управління підприємством. URL: <http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/2-1.pdf> (дата звернення: 24.04.2024).
  52. Шпіль В., Мельник Т. Методика оцінки запасів підприємства за вітчизняними і міжнародними стандартами обліку. *Молодий вчений*. 2021. № 1 (89). С. 213-219.

Овандер Наталія Львівна

Кандидат економічних наук, доцент

Державний університет «Житомирська політехніка»

3.6. Аналіз інноваційно-інвестиційного стану та розвитку економіки України: проблеми та повесні перспективи

Вступ. Сучасні глобальні виклики, динаміка міжнародних ринків та нестабільність зовнішніх і внутрішніх умов спонукають до пошуку нових джерел розвитку національної економіки. На тлі глобальних потрясінь, які спостерігались останніми роками, а саме: політичних, соціально-економічних, фінансових, демографічних, найбільш актуальною проблемою сьогодення стає необхідність адаптації національних економік до існування за кризових умов. На думку багатьох вчених, політиків та експертів в різних сферах на даний момент світ знаходиться в переломному моменті, відповідно і кризові явища в найближчому часі лише посилюватимуться. Отже, мінливі умови сьогодення вимагають розробки стратегії розвитку економіки країни, яка призведе до її сталого розвитку, підвищення рівня конкурентоспроможності, ефективного функціонування, використання ресурсів тощо. Світовий досвід довів, що одним з найбільш ефективних інструментів такого розвитку є інновації. Практичний досвід сьогодення тільки підкріплює думку про те, що техніко-технологічний розвиток є одним з ключових пріоритетних напрямків розвитку економіки та суспільства. Більше того, на театрі військових дій, дуже важливе значення мають нові ідеї та технології. В той же час, впровадження у життя будь-якої інновації потребує коштів, тобто інвестицій. Саме тому, в дослідженні поєднані інноваційний розвиток разом з інвестиційним. Адже, які б креативні та сучасні стратегії не будуть розроблені, без залучення фінансових ресурсів всі ідеї залишаться в головах інноваторів, а в кращому випадку – на папері. Отже, саме поєднання можливостей (ресурсів у вигляді інвестицій) з інноваційною стратегією зможе дати синергетичний ефект від вибору інноваційного розвитку національної економіки як пріоритетний.

Дане дослідження спрямоване на детальний аналіз наявних проблем та розробки подальших перспектив розвитку національної економіки на рейках інновацій. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку України порівняно з розвинутими країнами є важливим з двох точок зору. З одного боку, такий аналіз дає можливість виявити основні проблеми, які гальмують просування країни в напрямку економічного зростання. З іншого боку, виявлені проблеми слугуватимуть інформаційною базою для розробки та прийняття державою стратегії розвитку. Такі стратегії зачіпатимуть в першу чергу сфери бізнесу, освіти та науки. Таким чином, актуальність теми не викликає сумнівів і є важливою з точки зору необхідності розробки ефективних рішень, які стимулюватимуть формування інноваційного середовища та сприятимуть появі інноваційних ідей і технологій. Отже, роль інновацій